

Mediacentrum: museum, vrijplaats of verdwijnpunt van de kenniseconomie?

Als achterhaald verschijnsel kan het mediacentrum ruimte bieden voor alles wat niet meer of nog niet mag op school.

o Samenvatting

De verbijzondering van een mediatheek schijnt overbodig in een door-gemediatiseerde wereld of school. Toch pleit ik voor een plek op school waar het experimenteren met media mogelijk is. Vooral met media die te oud of te nieuw zijn of inhoudelijk buiten het curriculum vallen. Ik stel voor om van de mediatheek een plek te maken voor activiteiten, die elders op school niet mogen, terwijl ze wél een leereffect hebben: mediacentrum als rariteiten-kabinet, museum en zolderkamer en tegelijk platenwinkel / discotheek, bioscoop / tv-bank, telefoonhokje, computerspeelzaal.

(Leer-)activiteiten hebben een doel, en ik onderscheid expliciete doelstellingen van impliciete intenties, dus motieven die legitiem zijn en benoemd worden van motieven die onbewust of clandestien zijn. De impliciete intenties spelen vooral voor de nabije omgeving, voor de kleine schaal een belangrijke rol.

Deze leeromgeving zou de aanwezigheid en ontwikkeling van de kinderen moeten versterken en inspelen op verschillen. Niet alleen in geestelijk-psychisch opzicht maar ook lichamelijk. In zo'n leeromgeving wordt lichamelijke voor het leren gebruikt in plaats van onderdrukt. Zo'n plek zou anders ontworpen zijn dan huidige leeromgevingen, vooral op de kleine schaal van interieur, inrichting en meubels.

Bij de ontplooiing van zowel het lichamelijke bij het leren, als van de impliciete intenties van (leer-)activiteiten zijn VMBO-leerlingen pioniers, waarvan te leren valt.

1 Bronnen en kranen: over de verdeling en verweving van faciliteiten, activiteiten en ruimte

Zijn zowel het schoolgebouw in de kenniseconomie als de mediatheek in de school achterhaalde verschijnselen? De verbijzondering van een informatie-ruimte in een informatiematenschap lijkt even onnodig als de verbijzondering van een ruimte voor kennisuitwisseling in een kennissamenleving. In de huidige tijd kan (potentieel) een leven lang en op alle plaatsen geleerd worden. In de huidige school kan (potentieel) te allen tijde en op alle plekken informatie getapt en verwerkt worden.

Nu kunnen we op meerdere plekken in alle huishoudens water tappen terwijl vroeger het water van de bron gehaald moest worden, en nu komt informatie uit alle internetverbindingen lopen waar zij vroeger alleen in boeken gesteld was.

In de netwerk- en kennissamenleving is kennisuitwisseling en leren wezenlijk motief en onderdeel van alle (inter)acties. Op het werk, in de vrije tijd, in relaties en gezinnen – de vraag is overal: wat kan ik hier/van leren en leren kennen, en zal ik me hierbij kunnen ontplooiën. Informatie is een middel geworden voor waar het eigenlijk om gaat op school: zelfontplooiing, leren leren en laast but not least het (kunnen opbouwen van een) sociaal netwerk.

2 Oud en Nieuw: meer aanvulling en vervulling dan van vervanging

De bron als centrale watervoorziening is verdwenen. De behoefte naar fysieke ontmoeting, waar de bron aanleiding voor was, niet. Water is belangrijker dan ooit. De leidingen en kanalen hebben de biologisch-hygiënische, 'harde', op overleven gerichte functies van het water verdeeld en gedemocratiseerd. De beleving- en symbool-functie (de schoonheid) van water is door de verkraning van water niet verdwenen, maar juist vrij gekomen: ontmoeting, plezier, sport en spel, verfrissing en romantiek. Met water spelen en sporten wordt pas leuk sinds het water uit de kraan komt en we niet iedere druppel nodig hebben om te overleven.

Zo is dan ook zelden een oud medium door een nieuw medium verdrongen. Sinds de uitvinding van de drukkunst hoeft niemand meer alle in een samenleving aanwezige kennis in zijn hoofd op te slaan ter overdracht aan volgende generaties. Toch zijn er nog steeds gedichten en liederen. De schoonheid van het vers overleeft zijn nut, en zo gaat met met bijna alles.

Ondanks de computer nemen uitgave, druk en verkoop van boeken toe, ondanks de televisie gaan we nog naar de film, ondanks auto's fietsen we nog, ondanks internet vergaderen we nog, ondanks de telefoon ontmoeten we elkaar nog.

Sterker nog, een nieuw medium intensiveert het gebruik en de gevoelswaarde van het oude medium. Er wordt meer papier dan ooit volgeprint, en ieder sms-je roept of een telefoontje of een rit op, of beide. Dat komt ook omdat een nieuw medium eerst een avantgardistische truc voor pionieren is, dan een mainstream hype wordt en later vanzelfsprekend maar oninteressant wordt. Mobiel bellen in het openbaar was ooit de sier der yuppen, en is nu eigenlijk een beetje gênant.

Kortom nieuwe middelen en ruimtes verdringen de oude niet. Ze ontlasten het oude van de opgaven, die het nieuwe beter kan, en maken zo de 'ware aard' van het oude vrij en mooi.

Fietsen is pas recreatief en dus leuk sinds we de noodzaak-kilometer met de auto of openbaar vervoer kunnen maken. Laat ik dan ook een lans breken voor oude ruimtes als vrijplaats voor alles wat nog of al 'not done' is.

De scholenstrijd rond boeken

Onderwijs heeft nou eenmaal de paradoxale opgave, tegelijkertijd te vernieuwen en cultureel kapitaal te bewaren en over te dragen. Ik begrijp dan ook niet de verbitterde scholenstrijd die zich rond de wel of niet te gedogende aanwezigheid van boeken op school ontspint. Boeken schijnen de belichaming van oude media te zijn en daarmee uit den boze. Maar wat is mis met oude media, en welk medium is in deze tijd niet gauw oud?

Boeken zijn inderdaad

- duur in het beheer (zolang boeken behouden als probleem gezien wordt)
- symbool van de overheersing van het bildungsbürgertum,
- nemen veel ruimte in,
- zwaar,
- spelen in op een ouderwetse leerstijl,
- vergelen,
- kunnen gestolen worden (het beste bewijs voor geslaagde kennisoverdracht),
- hebben een hoop tijd nodig om uitgegeven te worden,
- hebben maar een auteur,
- blijven na het lezen bijna hetzelfde (niet interactief), en
- er wordt een hoop tropisch hout voor gekapt.
- Boeken doen echt alles verkeerd in deze tijd. Net een VMBO-leerling. Daarom nog geen reden om ze van school te verbannen, vind ik.

Want anderzijds zijn boeken lekker

- Draadloos
- Stil
- Geluidsisolerend
- Romantisch
- Stralingsarm
- Onderhoudsarm
- Duurzaam
- Geduldig
- Open in het gebruik: je kan erin tekenen en schrijven, erop gaan zitten, ermee gooien en slaan, iets erop neerzetten, als parasol of paraplu gebruiken zonder dat ze daar vervelend op reageren
- Dringen je niet de hele tijd overbodige keuzes op, die ze vervolgens niet waar maken
- Krijg je ze snel open en dicht
- Hebben ze geen technische kapsones
- Kan je ze open laten liggen zonder dat het stroom kost
- Kan je ze verstoppen, mee in bed en in bad nemen
- Worden ze mooi oud en
- Gaan katten er graag op liggen

Juist vanuit het oogpunt van inrichting en ruimte zijn boeken dus gewoon prima te gebruiken terwijl nieuwe media in alle regel een hoop aansluitingen, beveiligingen en onderhoud nodig hebben.

3 Het mediacentrum als vrijplaats voor wat nog niet en niet meer mag op school

Zoals de school ondanks en dankzij de kennissamenleving nog steeds bestaat, zo bestaan er ondanks de informatiemaatschappij nog steeds mediatheken en bibliotheken. En zoals op scholen steeds meer activiteiten plaatsvinden, die ook elders gedaan worden – werken, ontmoeten, computeren, sporten, spelen, televisiekijken, zo vinden in de mediatheek steeds meer onderwijsactiviteiten plaats. Waarom een aparte school en een aparte mediatheek dan?

Omdat er zoveel plekken zijn waar kinderen niet mogen komen zijn er scholen. En omdat er op school zoveel activiteiten en media verboden zijn, moeten er mediatheken zijn. Telefoneren en sms-en bijvoorbeeld. Televisiekijken. Al duttende lezen of naar iets kijken. Docenten schijnen geobsedeerd door een vreemdsoortige jaloezie op alle vrij rondslingerende bronnen van data en methoden, buiten zichzelf. Schoolboeken moeten, comicstrips zijn verboden. Oudergesprekken moeten, telefoontjes kunnen echt niet. Enzovoort. De docent en de curricula besluiten, welke data en welke media op school kunnen en mogen, terwijl dat klaarblijkelijk voor de leerlingen niet altijd de meest effectieve media zijn. Ik vind het ergens wel begrijpelijk dat voor bepaalde onderwijsactiviteiten het telefoneren of het luisteren naar techno buitengesloten wordt. Toch hebben nieuwe media altijd een nog onbegrepen effect en effectiviteit voor het leren en leven van jongeren, die alleen door doen en ervaren te

begrijpen valt. Daarom pleit ik voor toelaten. Plekken waar het ongebreidelde omgaan met nieuwe media toegestaan is, en waar bovendien het reflecteren op de effecten en de effectiviteit ervan plaats vindt, zijn nodig.

Mediacentrum als

- discotheek, club, lounge of platenwinkel
- telefoonhoekje
- sms-wolk
- bioscoop
- theerondje voor pubermeisjes
- internetcafé
- reisbureau
- kroeg
- spelcasino / computerspeelzaal / LAN-arena

4 Intenties¹ en doelstellingen: geboden en verboden op school

We gaan naar school, hetzij als leerling of docent met een doel: leren, cultureel kapitaal overdragen, onszelf ontplooiën en gelukkig worden, herkenning en liefde uitwisselen, een fatsoenlijke burger worden, de kwaliteit van het leven, de wereld en haar producten te verbeteren, invloed hebben, avonturen beleven, kijken hoe je dingen een beetje gemakkelijk kunt doen, voortleven in het geheugen van de wereld.

Naast deze expliciete doelstellingen zijn er clandestiene, impliciete doelstellingen, de intenties, van invloed op onze activiteiten. Vaak vormen deze de eigenlijke motivatie om iets te doen, te laten of ergens naartoe te gaan.

Bijvoorbeeld naar het internetcafé gaan om te flirten, naar een college om te dutten, naar de mediatheek om met rust gelaten te worden...

Doelstellingen

- Expliciet
- Sociaal gewenst
- Programmatisch
- Relatie met onderwijs-ambitie
- Methodisch leren
- Zijn te managen

Intenties

- Impliciet
- Subversief
- Clandestien
- Relatie met leven / persoonlijke ambitie
- 'Informal learning'
- Speels, moeilijk te managen, onmogelijk te onderdrukken, goed te gebruiken

Doelstellingen zijn te managen, intenties niet, laat staan te onderdrukken. Eeuwenlange tevergeefse pogingen bewijzen het. Bij het vormgeven van onderwijs, en bij het ontwerpen van leer- en werkomgevingen kan je ze dan ook beter bewust gebruiken dan ontkennen. Vaak, niet altijd, staan deze intenties haaks op de expliciete doelstellingen van (onderwijs)activiteiten. Dan vormen ze een bijzonder leuke ontwerpopgave; de plekken waar intenties en doelstellingen op gespannen voet staan zijn vaak de meest interessante plekken, net zoals op het toneel een scène interessant wordt als de spelers onderhuids iets anders willen dan ze zeggen, en zoals het leven spannend en menselijk wordt als plannen en wensen uiteenlopen.

Zo zijn theaters behalve plaatsen voor het genieten van een theatervoorstelling plekken waar je elkaar tegenkomt, en waar je sfeer en aanzien van de culturele upper class kunt genieten en instuderen. Vóór de moderne tijd toen de kunsten nog niet autonoom waren heeft het gebruiken van deze intenties mooie theatergebouwen opgeleverd, waar je even intens naar elkaar kunt kijken als naar de voorstelling. In musea schijnt enorm veel versierd te worden, en op reis bieden ze een welkome en gesubsidieerde gelegenheid om hitte, achtervolgers en straatlawaai te ontlopen. Een museum zonder mooi museumcafé is dan ook ondenkbaar. Deze intentie: zich afzonderen verklaart ook de ongehoord hoge prijzen van de museumcatering.

Op de kleine schaal hebben intenties meer invloed dan op de grote schaal. De subversieve

¹ Ik ontleen het begrip uit de theaterwereld. Op de Bühne maakt een acteur zijn 'intentie' zichtbaar, en die kan wel of niet overeenkomen met de bewegingen of de activiteit of de tekst. Bijvoorbeeld kan een acteur een andere op zijn schouder kloppen met de intentie te troosten en op te bouwen of te veranderen en te breken. De spanning in een scène stijgt (zoals in het echte leven) wanneer er een spanning is tussen de activiteit en de intentie, anders gezegd, wanneer een activiteit met een ongebruikelijke intentie uitgevoerd wordt.

intenties gaan vaak over wensen en verlangens op het niveau van individu en kleine groepen. Sensualiteit, lichamelijkheid, dilemma's tussen moeten en willen, de subtiele menselijke contacten worden belangrijker, hoe kleiner de schaal is. Hierbij volstaat de leer 'form follows function' niet meer (in ieder geval niet zolang 'function' alleen benoembare doelstellingen omvat). Expliciete doelstellingen hebben, andersom, vaak betrekking op grote groepen en hele organisaties of zelfs naties, en eisen daarom ingrepen op grotere schaal: stedenbouw, architectuur, logistiek en verkeer, techniek. Ingrepen op grote schaal zijn ook sterker gereguleerd dan kleine. Daarom overleven de welbespraakte doelstellingen de gang door de instanties van vergunning langer dan de zwijgzame intenties. Anders gezegd, het schaalniveau van interieur, inrichting, meubels biedt kansen om met de ongrijpbare intenties te spelen.

5 Het lerende lichaam

De tijd dat de doorsnee gymnasiast met zijn assimilerende leerstijl model stond voor het leren op zich is voorbij. We hebben ingezien, dat er andere leerstijlen bestaan en dat onderwijs effectiever wordt als we daarop inspelen. En vooral heeft de samenleving en de economie andere types nodig dan alleen kamergeleerden, ambtenaren, officiers en managers. De wortels die onderwijsgebouwen hebben in kloosters enerzijds en kazernes anderzijds heeft ertoe geleid dat lichamelijkheid van leerlingen ontkend en onderdrukt wordt: waar geleerd wordt, wordt gezeten en de neuzen staan een kant op. Discipline was in kloosters en kazernes doel én middel van het leren, terwijl nieuwe onderwijsconcepten juist zelfontplooiing, individualiteit, plezier en ontspanning centraal stellen. Toch is de meest doorslaggevende vaardigheid voor succes op school nog steeds: stil zitten.

Zitten is de houding waarin lichaam, geest en ziel het meest stilgezet worden, zowel in de waarneming, als in de bewegingsvrijheid, als in de stofwisseling: zittend zijn we het kleinst en kunnen we het minst om ons heen kijken. Door de stoel zitten we vast aan een toegewezen plek en zijn onze bewegingen het minst vrij. De bloedsomloop vertraagt, de hersenactiviteit loopt terug.

Staan zijn we groter, mobieler, vaak mooier, beter doorbloed en kunnen we alle ledematen vrij bewegen. Verschillen in lengte en volume, schoonheid, sportiviteit en geslacht worden staand zichtbaarder terwijl we het het minste vloeroppervlak innemen. We kunnen gemakkelijk weg als iets ons niet zint of verveelt.

Liggend nemen we veel vloeroppervlak in en zijn we weliswaar niet mobiel maar we kunnen ons draaien zoals we willen. We ontspannen zichtbaar en voelbaar. We kunnen naar het gras even gemakkelijk kijken als naar de lucht en naar elkaar. Door de visuele versmelting met de grond zijn we minder zichtbaar en kunnen we ons desnoods onder een tafel, bed of auto verstoppen. Als je eenmaal ligt mag alles, en iedereen kijkt weg: liggend zijn we vrij en onzichtbaar.

Echter ook voor het pure opnemen van informatie is zitten niet de meest effectieve houding. Laat staan voor het grote aantal uiteenlopende activiteiten waar het nieuwe leren uit bestaat. Daarvoor zijn een groot aantal lichaamshoudingen en –bewegingen effectief.

Bijvoorbeeld is wandelen erg goed om gedachten in stroming te brengen, nieuwe ideeën op te doen en te ontwikkelen, vast gelopen discussiepunten op te lossen.

Staan vergaderen is effectief omdat storingen en irritaties, die zich onbewust in het lichaam 'vastzetten' gemakkelijker door bewegingen 'afgevoerd' of 'ontladen' worden dan zittende. Een hoger metabolisme versterkt bovendien de concentratie. Het 'op de sprong zijn' perkt de neiging tot onnodig lang, saai of onzinnig praten in.

Op de grond zitten is effectief voor open gesprekken: men ziet elkaars gehele lichaam. Het lichaam ontvouwt zich in een meer ontspannen houding dan bij het zitten aan tafel.

Liggen en zelfs af en toe dutten is een zeer effectieve manier van assimileren van kennis: degene boeken of films waarbij men in slaap is gevallen, onthoudt men wonderlijk goed. De inhoud zakt moeiteloos naar onbewuste dieptes.

Zonder ongewenste intimiteiten in de hand te willen werken waag ik de hypothese dat veel mensen en zeker kinderen informatie en andere leerervaringen beter verwerken wanneer ze lichaamscontact met een ouder of vriend hebben.

Als de lichamelijke aanwezigheid op school aangenaam, gezond, vrolijk en individueel kan zijn, als kinderen er kunnen zijn zoals ze zelf willen (liggend, zittend, staand, stil of wiebelend) geeft dat een zeer elementair gevoel van veiligheid. En veiligheid is belangrijk voor leren.

Als kinderen bewegen en dus ook weg kunnen, is dat wellicht een eenvoudige, effectieve kwaliteitstoets voor onderwijs.

Toch zijn al die houdingen op school taboe: wandelen, staan, liggen, dansen, laat staan dutten in de les zijn ondenkbaar. Dat is werkelijk heel jammer.

Onderwijsontwikkeling en informatiemanagement zouden beide zeer gebaat zijn bij een leeromgeving, die deze verboden lichamelijkheid zou benutten en integreren in het leren.

6 Laten we leren van onze VMBO-leerlingen

VMBO-leerlingen hebben de meest uiteenlopende eigenschappen, achtergronden en soor-

ten intelligentie. Die diversiteit aan culturen en persoonlijkheden op een VMBO-school wordt door de meeste ouders als een nadeel gezien. Zij zouden hun kinderen liever in een monoculturele omgeving zien leren. Sociale segregatie, exclusie en distinctie schijnt ook een opgave van het instituut school te zijn². Maar de school moet vooral op het leven in de wereld voorbereiden vind ik. En die wereld is – gelukkig – multicultureel en divers.

Dus je boft als je kind naar een zo kleurrijk mogelijke VMBO-school gaat. Want die lijkt het meest op de wereld in de toekomst en biedt alle voordelen van dien:

Een VMBO-school is een voorportaal voor ondernemerschap. Werkgelegenheid in de productiesector neemt al lang af, veel VMBO'ers zullen een winkel of bedrijfje openen. Ondernemerschap kan ook beter op het VMBO en MBO geleerd worden dan op het gymnasium en de universiteit, niet op de laatste plaats door het gebrek aan praktische intelligentie van gymnasiasten. Toch zullen ook VWO'ers meer moeten ondernemen omdat ook de werkgelegenheid bij overheid en in het management van grote bedrijven terugloopt. VMBO'ers zijn dus boegbeelden van klein ondernemerschap, de basis van elke duurzame economie.

VMBO-scholen zijn vaak multicultureel en anticiperen dus op een steeds meer multiculturele wereld.

Veel ouders van VMBO'ers zijn kleine ondernemers uit mediterrane streken. Ze leven geïntegreerd. Dat wil zeggen, de scheiding tussen werken, leren en vrije tijd, tussen ouderen, jongeren en kinderen bestaat voor hun niet of minder. Witte, Nederlandse, protestantse ouders van gymnasiasten daarentegen werken tegenwoordig naarstig en duur gesubsidieerd aan de re-integratie van hun mobiele, in werk-, woon-, leer- en recreatieplekken uiteengeval- len levens (Stichting Dagindeling).

Mensen uit andere culturen zijn sexy en dus goed voor de economie. Het exotisme van vreemde culturen en een sterkere scheiding van de seksen in oosterse culturen stimuleren de spanning tussen de seksen. De garantie voor het niet-bestaan van familierelaties tussen verschillend-gekleurden en de concentratie van uiteenlopend cultureel erfgoed in een gemixt gezin zorgen voor sterke, slimme en meertalige nakomelingen. Dit alles wakkert horeca, nieuwe modeverschijnselen en dus klerenverkoop en mobiliteit aan.

Veel VMBO-leerlingen zijn praktisch en leren door ervaring en praktijk, meer dan door assimileren van kennis en theorie. Ze zijn exponenten van de belevingseconomie (de oorspronkelijk engelse titel van de best-seller is beter als 'ervarings-economie' te vertalen).

Ze praten minder en doen meer dan de gemiddelde gymnasiast. Dat betekent ook dat hun intenties meer verborgen blijven. Tegelijkertijd leven ze in een wereld die hun vaak benadeelt en niet past. Terecht zullen subversieve, clandestiene intenties hun handelingen meer beïnvloeden dan die van gymnasiasten. Die intenties vallen (ook voor henzelf) alleen te begrijpen, door goed naar hen te kijken, wanneer zij leren en leven (ervaringsleren) zoals zij willen.

VMBO-leerlingen bewegen meer dan gymnasiasten. En beweging is gezond, voor lichaam en geest. Beweging is de meest onderschatte motor (letterlijk) van zowel het leren als de economie (zie boven).

VMBO-leerlingen leren later meestal een vak, en niet alleen lullen en hete lucht verkopen. Lekker recessie-bestendig. Eerlijk ook.

Kortom: VMBO-leerlingen kunnen model-figuren van het nieuwe leren worden, en een VMBO-school kan een exponent van de nieuwe wereld worden. Ik vind dat VMBO-scholen deze voordelen zouden moeten uitbuiten. Laten we ze laten doen wat zij voor zinvol houden, ernaar kijken en ervan leren.

² Pierre Bourdieu heeft deze 'intentie' van het onderwijs onthuld. Anders dan we aannemen en graag willen is de verdeling van cultureel kapitaal niet democratisch genoeg. Hij zegt, dat opleiding / opvoeding zich verhoudt als geld / kapitaal: als je niet ingrijpt vloeit het vanzelf naar mensen die er als veel van hebben. Kennis en vaardigheden zijn de inzet in een spel, op een veld, waar de spelers meer interesses hebben hun eigen inzet te vergroten, dan te verdelen, of de tactiek en regels van hun spel al te inzichtelijk te maken. Laat staan aan nieuwkomers (mensen die geen of weinig cultureel kapitaal hebben, en gestigmatiseerd zijn door te tekenen van culturele armoede: afwezigheid van kennis, onhandigheid in het vergaren ervan, idioom, dialect.) De zelfde Bourdieu, de man inspireert me, heeft geschreven over de effectiviteit van het spel, juist door dat de tactiek / strategie voor de spelers niet expliciet is. Het expliciteren van die regels zou het spel ontregelen, en daar heeft geen speler baat bij, zelfs niet de nieuwelingen. Zoals een tennisser ontregeld zou raken als hij al zijn bewegingen en motieven zou moeten ontrafelen. Voor de intenties, die ik invoer betekent dat, dat in de naam van democratisering van het leerproces wel op intenties van ook minder welbespraakte jongeren in moet worden gegaan, maar wel met behoud van zoveel mogelijk effectiviteit, dus 'spelgemak' van die jongeren. Volgens mij is een leeromgeving, die hun fysiek en psychisch op hun gemak stelt en veel van hun gewenste handelingen mogelijk maakt daar een goed middel voor. Zo'n plek maakt zichtbaar wat ze doen, hoe en met welk resultaat. Zonder eerst uit te leggen hoe het moet en hoort en vooral hoe niet, zonder ontregeling dus. Het is een plek voor leren door bij elkaar afkijken, wat de meest elementaire en toch de meest vergeten vorm van leren is (informal learning).

7 Conclusie: Mediatheek als leer-laboratorium

Mediacentra bieden kansen voor het experimenteren, pionieren, spelen en leren met media en onderwijs. Het is een gemiste kans, de inrichting van zo'n media-paradijs over te slaan. Jongeren in hun element, die leren en leven zoals het hen zelf het meest effectief lijkt, vallen er te zien, bewonderen en bestuderen. Daarvan valt te leren. Niet alleen voor onderwijs en informatiemanagement, ook voor design, architectuur, facility management. De mogelijkheden en effecten van nieuwe media zijn nog onbekend. We zitten volgens het Hoogenboezem in een chaotische, revolutionaire overgangsfase. Daarom kunnen er niet genoeg mogelijkheden, ruimte en tijd zijn om met nieuwe technologieën en daaraan gekoppelde activiteiten te spelen en leren. Nieuwe media koppelen en ontkoppelen activiteiten anders dan we gewend zijn. Er zullen andere activiteiten op andere plekken plaatsvinden. We weten nog niet bij alles wat, waar, wanneer het meest doelmatig, gezellig of aangenaam is. Er zijn vrijplaatsen nodig, om dit uit te zoeken.

Iedere school bepaalt zelf hoeveel ze al weet, en wat ze nog wil leren over de meest effectieve koppeling / ontkoppeling van (onderwijs)activiteiten, maar we ontkomen er niet aan, hierover na te denken.